

Теорія та історія видавничої справи

Дарія ГАРАГАН
студентка факультету
філології і журналістики
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Тетяна РЕШЕТУХА
кандидат наук із соціальних комунікацій,
викладач кафедри журналістики
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

УДК 655.254.22

СТОСУНКИ МІЖ РЕДАКТОРОМ ТА АВТОРОМ У ВИДАВНИЦТВІ НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (на прикладі видавництв м. Тернопіль)

Стосунки між працівниками у сфері видавничої справи та редагування залишаються недостатньо дослідженими, хоча їхній вплив на якість підготовки видань, ефективність редакційно-видавничої підготовки, як, зрештою, на успішне функціонування видавництва загалом видається очевидним. У статті зроблено спробу з'ясувати вплив етичних норм на взаємини між редактором та автором у видавництвах навчальної літератури, оскільки тут їх продуктивна співпраця є визначальною для якісної підготовки видання. Узагальнено класифікації редакторів та авторів, проаналізовано стосунки між певним типом редактора й автором. Здійснений прогноз ймовірності виникнення конфліктних ситуацій дозволить передбачити й мінімізувати кількість конфліктів, а відтак збільшить ефективність редакційно-видавничого процесу та якість майбутнього видання.

З метою унаочнити результати дослідження проведено анкетування авторів та редакторів видавництв навчальної літератури. Переважна більшість опитаних не надає значної ваги побудові взаємин, не вважає за потрібне встановлювати тісний психологічний контакт, а при виникненні конфліктів ігнорує їх. Це зумовило потребу сформулювати практичні рекомендації, дотримання яких допоможе учасникам редакційно-видавничого процесу запобігати виникненню конфліктних ситуацій чи вдало їх долати.

Ключові слова: автор, редактор, редакційно-видавничий процес, конфлікт, етика ділових стосунків.

Вступ. Масова комунікація у сьогоденні посідає чи не найважливіше місце у будь-якій сфері людської діяльності. Цей процес використовує як знакову систему мову, адже саме вона є універсальним засобом спілкування переважної більшості

людей. У комплексі вербальних засобів масової комунікації важливу роль відіграють слова та вислови, які надають широкі можливості для якісного інформування, передбачаючи певну запрограмованість реакції реципієнтів, оскільки вона є усталеною та, зазвичай, тією ж самою в однотипних випадках. І в цьому одну із ключових позицій займають етичні норми – норми поведінки, які встановлювались протягом усього життя людства.

Окремі аспекти етичних норм у різних сферах діяльності, таких як юриспруденція, журналістика, політика, вже досліджували, однак вплив етичних норм на стосунки між працівниками у сфері видавничої справи та редагування залишається недостатньо вивченим. Цими питаннями займалися такі фахівці, як О. Жирун, В. Жарков, Б. Кузнецов, І. Чистова [1], Ю. Паливода [3], В. Швейнов [5], Т. Полковенко [4]. Тож унаслідок недостатньої дослідженості тема залишається **актуальною**.

Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей впливу етичних норм на стосунки між редактором та автором у видавництвах навчальної літератури.

Теоретики і практики видавничої справи пропонують різні класифікації психологічних типів редакторів та авторів за певними критеріями, а саме: за якістю правки авторського тексту, за ступенем участі редактора у створенні твору, за ставленням редактора до автора, з яким співпрацює. Перший критерій дає змогу виокремити різні типи редакторів стосовно їх прямих обов'язків, адже показує, наскільки відповідально фахівець ставиться до редагування. Другий критерій показує, чи креативним є редактор, чи прагне він стати учасником створення майбутнього видання не лише технічно, а й творчо. Останній критерій дає змогу побачити, які стосунки встановлюються між автором й редактором, й дає можливість спрогнозувати виникнення конфліктів у цій взаємодії [4].

За якістю правки авторського тексту виділяють три типи редакторів:

- редактор, який править авторський оригінал, майже нічого не виправляючи, делікатно, лише там, де це необхідно;
- редактор, який спотворює, псує авторський оригінал, вважає правильною лише свою думку, він прагне все замінити, перекроїти;
- редактор, який править текст рішуче, динамічно, вміло, але враховує думку автора, виявляє себе як розумний товариш [2].

Існує класифікація, де редактори поділяються на два типи:

- перший не знає, як треба редагувати і всі свої зусилля витрачає на пошук синонімів. При цьому шкода, якої він може завдати рукописові, – мінімальна;
- другий знає, як треба редагувати текст, тому не боїться завдати шкоди авторському тексту, викривити сенс написаного, у виправленні він бачить своє завдання [2].

Більш повною є класифікація не лише за якістю і кількістю редакторських правок, а й за ступенем участі редактора у творенні матеріалу. За цією класифікацією існують такі типи редакторів:

- досвідчений редактор, делікатний, який старанно працює з авторським оригіналом, виправляє усе, що вважає за потрібне; з автором такий редактор співпрацює щонайменше. При цьому зазнає шкоди книга, адже редактор, взявши на себе функції автора, зменшує коло можливостей видання. Автор краще знає проблему чи питання, описане у творі, тому редактор, сам того не бажаючи, може щось пропустити, щось спростити. У таких випадках відносини автора й редактора зводяться до мінімуму; це зазвичай нетворчі зустрічі, які можуть призвести до конфліктів;
- активний, комунікабельний редактор, який вміє переконувати, відстоювати свою точку зору. Він шукає теми авторів, працює над майбутньою книгою вже з того моменту, коли починає думати про неї сам автор; разом з ним обдумує ідею, зміст, структуру майбутнього видання. Такий редактор встановлює з автором справжні творчі стосунки; у нього не виникає проблем із редакційним опрацюванням тексту [2].

Наступна класифікація бере за основу ставлення редактора до автора:

- перший тип – редактор-професіонал; редактор і автор є однодумцями;

- другий – одержимий редактор, який весь час психологічно тисне на автора, через що той не бажає працювати далі;

- третій тип – редактор сумлінний, працелюбний, але безініціативний; такий, який підлягає впливу автора, завдаючи шкоди якості твору [2].

Авторів класифікують за якістю написаних текстів та включенням у редакційно-видавничий процес, виділяючи п'ять типів:

- автори, які ще не вміють писати, усвідомлюють це і прагнуть навчитися. З ними легко домовитись, вони довіряють редакторові, і головне тут – виправдати їхні надії. Погану роботу їм не слід повертати, адже можна лише витратити час і залякати їх. Обов'язково необхідно готувати варіанти виправлень. Під час розмови з ними варто жартувати та бути доброзичливими;

- автори, які не вміють писати, але вважають себе талановитими. Під час роботи з ними можливі конфлікти. Поганий текст слід їм повертати; розмовляти варто доброзичливо, але суворо;

- автори, які вміють писати і роблять це майстерно. З ними може бути як легко, адже зауваження вони розуміють одразу, так і складно, бо редактор поряд із ними може виглядати некомпетентним. Варіанти правки готувати у цьому випадку не потрібно, а лише виокремити сумнівні місця в рукописі. Зазвичай, їхні рукописи не потребують великого редакційного опрацювання;

- автори, які вміють писати, але вважають, що ретельно опрацьовувати текст необхідно. Співпрацювати з ними складно, адже вони вважають, що після передачі оригіналу в редакцію всю роботу над текстом повинен виконувати редактор;

- недобросовісні автори можуть використати сумнівні факти, підвести редактора, звинуватити його в усьому. Таких авторів мало. З ними треба бути уважними, все перевіряти, сміливо сперечатись [2].

Наведені класифікації дозволяють аналізувати стосунки між певним типом редактора й автором та прогнозувати виникнення конфліктних ситуацій і запобігати їм. Такий підхід збільшить ефективність редакційно-видавничого процесу та якість майбутнього видання.

Узагальнені результати аналізу типів стосунків (див. рис. 1) показують ймовірність виникнення конфліктів між різними типами авторів та редакторів під час їх роботи над виданням.

Рис. 1. Ймовірність виникнення конфліктів між різними типами редакторів та авторів

Унаочнити результати дослідження дозволило анкетування авторів та редакторів видавництв навчальної літератури щодо їхніх службових взаємин. Більшість питань були відкритими за формою та суб'єктивними за змістом. Анкетування проводилось анонімно. Для авторів та редакторів навчальної літератури було розроблено анкети, які відрізнялися змістом запитань, але спрямовувалися на з'ясування етичних цінностей, якими керуються учасники редакційно-видавничого процесу; типових конфліктів, які виникають у взаєминах редактора й автора, та можливих шляхів їх вирішення.

Анкетування проводилось серед редакторів різних вікових категорій та з різним досвідом роботи. Загалом опитано 29 осіб, з них 14 – редакторів тернопільського видавництва навчальної літератури «Навчальна книга – Богдан» та 15 – редакторів тернопільського видавництва навчальної літератури «Підручники і посібники». В обох видавництвах в анкетуванні брали участь редактори із різним досвідом роботи: від початківця до фахівця з кількома десятками років досвіду роботи у видавничій галузі. У результаті вдалося з'ясувати, що чимало опитаних працівників не є редакторами за освітою, більшість – фахівці з педагогіки (вчителі чи викладачі).

У ході дослідження опитано 14 авторів навчальної літератури, 8 з них – автори, що співпрацюють із видавництвом «Підручники і посібники», 6 – із видавництвом «Навчальна книга – Богдан». Опитані автори, як і редактори, також належать до різних вікових категорій: серед них є і досвідчені, й автори-початківці, а також ті, хто лише одноразово став співавтором навчального видання.

Результати, отримані внаслідок проведення опитування серед редакторів та авторів навчальної літератури, показали, що велика частина редакторів та авторів не надають значної ваги особистим стосункам. У багатьох випадках учасники редакційно-видавничого процесу ігнорують проблеми, які виникають у їх взаєминах задля того, аби уникнути конфліктів, але таким чином нехтують якістю майбутнього видання. Чимало у видавничій практиці трапляється випадків, коли, навпаки, через постійні суперечки між собою автор та редактор зосереджуються лише на конфлікті, не можуть знайти компроміс, через що знову ж таки унеможливується випуск у світ якісного продукту. У таких випадках не можна говорити про дотримання етичних цінностей автором та редактором. Тому ми розробили практичні рекомендації, які допоможуть авторам та редакторам навчальної літератури у створенні необхідної робочої атмосфери, найважливішим елементом якої є взаємини один з одним, побудовані на етичних цінностях, а її мета – створення якісного та затребуваного на ринку продукту.

У ході опрацювання результатів опитування виявлено, що чимало редакторів не усвідомлює того, що їхні професійні обов'язки давно перетнули межу виконання суто технічних виправлень тексту, адже сьогодні увесь редакційно-видавничий процес «лежить на плечах» редактора. Тому саме від його уміння керувати цим процесом, від його комунікативних навиків залежить те, наскільки якісним і затребуваним стане майбутнє видання на книговидавничому ринку.

Переважає більшість редакторів та авторів не надають достатньої ваги вибудовуванню взаємин. Вони не вважають за потрібне установлювати тісний психологічний контакт, дружні відносити, а коли виникають конфлікти, більшість намагається ігнорувати їх (див. рис. 2). Також виявлено, що велика частка редакторів узагалі не вважає за потрібне вирішувати конфлікти, які у них виникають з авторами (див. рис. 3). Це зумовило потребу сформулювати практичні рекомендації, дотримання яких допоможе учасникам редакційно-видавничого процесу запобігати виникненню конфліктних ситуацій чи вдало їх долати:

- перш за все редактор повинен усвідомити, що він є ключовою ланкою усіх процесів редакційно-видавничого циклу, саме від нього залежить комунікація автора з іншими працівниками, причетними до обробки авторського оригіналу. Звичайно, велику вагу тут має вміння редактора будувати такі стосунки з автором, які унеможливлять виникнення конфліктів між ними та зроблять їхню співпрацю якомога ефективнішою;

- обидві сторони (і редактор, й автор) повинні дотримуватись етичних цінностей незалежно від того, чи це обговорення майбутньої концепції твору, чи домовленість про зустріч, чи розмова про виправлення у тексті. Дотримання цього правила допоможе уникати конфліктів та сприятиме ефективній співпраці;

- компетентний редактор повинен знати методологію конфліктології, а саме: чому виникають конфлікти, як їм запобігти та як їх вирішити. Без цих знань редактор не зможе ефективно й безконфліктно співпрацювати із будь-яким типом авторів. Справжній фахівець повинен знати, що може призвести до конфлікту з конкретним автором та унеможливити його виникнення, а в певних випадках, навпаки, спровокувати виникнення конфліктної ситуації та вирішити її найоптимальнішим способом.

Рис. 2. Стосунки редактора з автором за оцінкою редактора

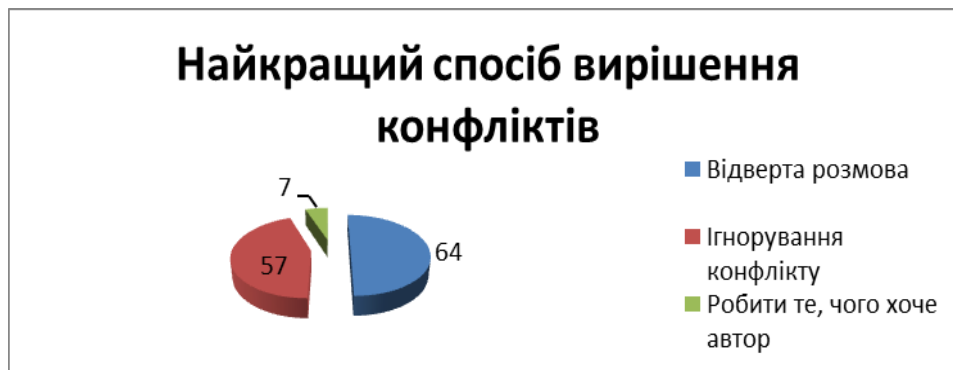

Рис. 3. Найкращий спосіб вирішення конфліктів за оцінкою редакторів навчальних творів

Висновки. Отже, фахівець видавничої справи, який дотримуватиметься запропонованих нами практичних рекомендацій, зможе будувати такі взаємини з автором, за яких вихід у світ неякісного видання стане неможливим. Такі стосунки полегшать редакційно-видавничу обробку авторського тексту і деякою мірою скоротять час на неї, оскільки сторони зможуть знаходити компромісні рішення у будь-якій ситуації, не витрачаючи часу на вирішення конфліктів чи виконання «подвійної» роботи над одним і тим же елементом видання. Саме співпраця, побудована на етичних засадах, дасть можливість втілювати нові цікаві ідеї та зробить неможливим вихід у світ неякісного навчального видання, де через конфлікти між працівниками редакційно-видавничого процесу допущено технічні помилки, не дотримано навчальної програми або через легковажність редактора й автора не усунуто змістових помилок. Адже якісна навчальна книга залишається найбільш затребуваною на книговидавничому ринку України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жарков В. М. Экономика и организация издательского дела : краткий курс / В. М. Жарков, Б. А. Кузнецов, И. Н. Чистова. – М. : МГУП, 2002. – 67 с.
2. Жарков И. Н. Технология редакционно-издательского дела : конспект лекций [Электронный ресурс] / И. Н. Жарков. – М. : МГУП, 2002. – 138 с. – Режим доступа : <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook077/01/>
3. Паливода Ю. В. Робота з автором як складова основних фахових компетенцій редактора / Ю. В. Паливода // Наукові записки Інституту журналістики. – 2008. – Т. 31. – С. 54–58.
4. Полковенко Т. В. Професія редактора: конфлікти та способи уникнення конфліктних ситуацій / Т. В. Полковенко // Вісник Книжкової палати. – 2014. – № 8. – С. 6–9.
5. Шейнов В. П. Скрытое управление человеком: психология манипулирования / В. П. Шейнов. – М. : АСТ ; Минск : Харвест, 2001. – 848 с.

Дарія Гараган
Татьяна Решетука

**Взаимоотношения между редактором и автором в издательствах учебной литературы
(на примере издательств г. Тернополь)**

Взаимоотношения занятых издательским делом и редактированием остаются недостаточно исследованными, хотя их влияние на качество подготовки изданий, эффективность редакционно-издательской подготовки, как, впрочем, на успешное функционирование издательства в целом очевидно. Мы пытались выяснить влияние этических норм на взаимоотношения между редактором и автором в издательствах учебной литературы, поскольку продуктивное сотрудничество автора и редактора является определяющим для качественной подготовки такого вида изданий.

В работе обобщены существующие классификации редакторов и авторов, проанализированы отношения между определенным типом редактора и автором, а также спрогнозирована вероятность возникновения конфликтных ситуаций. Это позволит предусмотреть и минимизировать количество конфликтов, увеличив эффективность редакционно-издательского процесса и качество будущего издания.

В ходе исследования проведено анкетирование авторов и редакторов издательств учебной литературы. Оно показало, что подавляющее большинство опрошенных не придают большого значения построению взаимоотношений, не считают нужным устанавливать тесный психологический контакт, дружеские отношения, а возникшие конфликты пытаются игнорировать или оставляют без решения. Это обусловило необходимость сформулировать практические рекомендации, соблюдение которых поможет участникам редакционно-издательского процесса предотвращать возникновение конфликтных ситуаций, а также удачно их преодолевать.

Ключевые слова: автор, редактор, редакционно-издательский процесс, конфликт, этика деловых отношений.

Dariya Harahan
Tetyana Reshetukha

**Relationship Between the Editor and the Author in Publishing Houses
of Educational Literature
(on the example of Ternopil publishing education literature)**

The relationship between those engaged in publishing and editing remains insufficiently researched, although their impact on the quality of publishing, the effectiveness of editorial and publishing training, as well as the successful pursuit of publishing is generally apparent. We tried to find out the influence of ethical norms on the relationship between the editor and the author in the publishing houses of educational literature because here productive cooperation between the author and the editor is crucial for the qualitative preparation of the publication.

Publishing theorists offer different classifications of psychological types of editors and authors. The editors are grouped according to criteria such as the quality of the author's editing, the degree of participation in the creation of the work, and the editor's attitude towards the author with whom he collaborates. The authors, though, classified according to the quality of their written texts and their inclusion in the editorial and publishing process. We summarized the proposed classifications, analyzed the relationship between a certain type of editor and author, and predicted the probability of conflict situations, which would predict and minimize the number of conflicts, and thus increase the efficiency of the editorial and publishing process and the quality of the future edition.

To illustrate the results of the survey, the questionnaire of authors and editors of educational literature publishing about their official relations was conducted, which was conducted in two publishing houses of the educational textbooks of Ternopil: «Pidrychnyky i posibnyky» and «Navchalna knyga – Bogdan». It has shown that many editors do not realize that their ability to manage the editorial and publishing process depends on the communicative skills of how high-quality and demand-driven the book publishing market will eventually become the future edition. The vast majority of editors and authors do not attach much importance to building relationships, they do not consider it necessary to establish close psychological contact, friendly relations, and when conflicts arise, most part of them try to ignore conflicts or do not consider it necessary to resolve the conflicts that they encounter with the authors. This led to the need to formulate practical recommendations, the observance of which will help the members of the editorial and publishing process to prevent conflict situations or overcome them successfully. First, the editor is a key link in the editorial and publishing process and his ability to build relationships with the author depends on the probability of conflicts between them and the search for solutions to them; secondly, both the editor and the author must adhere to traditional ethical values, which will help to avoid conflicts and promote effective cooperation; third, the competent editor should know the methodology of conflict science and use it in their future work.

Key words: author, editor, editorial and publishing process, conflict, ethics of business relations.